

I det förslag som kommit från ett flertal distrikt har nominerats Anna Lisa Lewén-Eliasson, Anna-Greta Skantz, Bert Lundin, Sven Hulterström, Thage G Peterson, John-Olof Persson och Birgitta Dahl.

Dessutom hade föreslagits Hans Alsén, Uppsala, och Bertil Whinberg, Stockholm. Hans Alsén har tagit tillbaka sin nominering och likaså Bertil Whinberg. Dessutom förelåg ett förslag till omval av undertecknad. Men efter samtal mellan valberedningens ordförande och kandidaten Johansson avstod denne från fortsatt nominering. Efter den proceduren hade valberedningen att ta ställning till följande förslag, som upptog lika många namn som skulle väljas:

Anna Lisa Lewén-Eliasson, omval
Thage G Peterson, nyval
Anna-Greta Skantz, nyval
Bert Lundin, nyval
Sven Hulterström, nyval
John-Olof Persson, nyval
Birgitta Dahl, nyval

Liksom i "A-laget" ska någon av de nuvarande suppleanterna svara för kontinuiteten, och det blir alltså i detta fall Anna Lisa Lewén-Eliasson.

Valberedningen hemställer om att kongressen förrättar även detta val enhälligt och med acklamation.

Kongressen beslöt

att företa valet med acklamation.

Kongressen beslöt enhälligt

att till suppleanter i verkställande utskottet utse de föreslagna.

DAGORDNINGENS PUNKT 45

Barn- och familjepolitik

Motionerna nr H 58—nr H 82 (5:1323) och partistyrelsens utlåtande över dessa (5:1359).

Reviderat förslag till nytt partiprogram, punkt 21, första momentet (sidan 36) och punkt 23 (sidan 36).

Fungerande ordföranden: För att inga missförstånd ska uppstå vill vi meddela att de fyra motionerna nr B 10—nr B 13 som vi bordlade under behandlingen av de arbetsmarknadspolitiska frågorna kommer att tas upp särskilt sedan vi har behandlat punkten 45 på dagordningen.

Olof Palme, partistyrelsens föredragande: För några veckor sedan fick jag en bok och ett vänligt brev från författarinnan Helga Bergvall, 68-årig debutant. Hon skickade mig sin första bok "Jungfru skär". Det är en berättelse om två kvinnoöden, 10-åriga Kerstin och hennes mor. Det är en skildring av ett fattigdomens och förtryckets Sverige där en 10-årigs dröm var att få arbeta. Så här skriver hon: "Att få börja arbeta. Arbeta dag och natt så mycket hon kan. Blir rik! Så att mamma och hon fick bo själva! Inte vara rädda! Ha elektriskt ljus — värmeledning rent av! Bo högt, dit ingen råtta kunde klättra! Och tvättstuga skulle finnas i huset och ett kök skulle mamma ha... Och en snygg port som man vågade gå in i — och WC!"

En skildring från 20-talets Stockholm. Förhållanden som ligger ganska nära i tiden. Det finns anledning att erinra sig detta när vi i dag diskuterar familjepolitiken.

Det finns hos en del politiker och debattörer en tendens att förhålliga gångna tider, att se dåtidens förhållanden som lösningen på dagens problem. Bl a framställs de gamla bondesamhällena som ett ideal. Där fanns en produktionsgemenskap som på en gång fungerade som hushållsenhet, arbetsplats och barnomsorg. Den gamla tidens bondefamiljer och bondesamhällen var bra mycket barnvänligare än de miljöer som den lilla kärnfamiljen i dag kan erbjuda, säger man.

Men för det stora flertalet barn var det en ond tid. Man har alltför lätt att glömma den verklighet som barnen till landsbygdens proletariat, barnen till de många arbetslösa, till inhysehjon, tjänstehjon och torpare, upplevde. Man glömmer barnauktionerna, undernärningen och den ständiga otryggheten. Man glömmer trångboddheten, TBCn, de sanitära förhållandena, fattigdomen hos den växande befolkningen i städerna och tätorterna. Man glömmer hur de av fattigdom splittrade och söndrade familjerna lämnade förödmjukelsens spår efter sig till de barn som växte upp. Och ändå var det ganska nyligen.

När Helga Bergvall var liten kanske hon såg en berömd affisch som högerkrafterna satte upp: "En var som röstar på arbetarpartiet röstar för familjebandens upplösning, barnens

förvildning och sedernas förfall.”

Sådana uttryckssätt använder man inte nu för tiden. Men från högerkrafterna har vi ständigt fått höra att socialdemokratien inte slår vakt om familjen och att socialdemokratins politik leder till att familjerna splittras och skingras. Det har alltid varit fel.

Även i nödens och massfattigdomens tid fanns det en sammanhållning i familjerna. Man måste uthärda — tillsammans. Kalla det vad ni vill: klasskänsla, sammanhållning inför det yttre trycket, hjälpsamhet människor emellan.

Denna sammanhållning i vardagen — en hård vardag — var grundvalen för arbetarklassens resning. Vi kan med övertygelse hävda att alla de stora sociala reformverk, som under socialdemokratins ledning genomförts i detta land, haft familjens och barnens framtid i förgrunden för sin strävan. Drivkraften har varit att kommande generationer inte skulle få uppleva förödmjukelse och förtryck, arbetslöshet och fattigdom.

Och det fanns framsynta människor i våra led som kunde peka ut riktlinjer mot framtiden, forma handfasta, praktiska förslag. Låt mig särskilt få nämna Alva Myrdal, både för vad hon gjorde då och för vad hon sedan har betytt. Det är ju så att partiet i sitt kollektiva tänkande omsider har börjat hinna ifatt Alva Myrdal. Och det är i och för sig ingen dålig prestation.

Vi kan i efterhand förundra oss över att arbetarrörelsen även under knapphetens tid, då lönearbetaren hade det svårt, satade så hårt på en social bostadsproduktion, mödravård och barnavård, en god utbildning för alla, barnstugor, ekonomiskt stöd till familjerna och många andra ting som ofta innebar att man avstod i nuet för att bygga för en bättre framtid. Jag tror inte det kan uttryckas bättre än med orden — solidaritet med barnen, alla barn. De skulle få slippa uppleva vad man själv genomgått. De skulle få möta en ljusare framtid.

Detta är vår utgångspunkt när vi diskuterar dagens familjepolitiska problem. Vi kan bygga vidare på en god tradition när vi nu ska ge oss i kast med de delvis nya problem som möter familjerna i det moderna industrisamhället.

Det finns mycket som gör att barnfamiljerna har det slitsamt också i dagens samhälle.

Den outbyggda barnomsorgen hindrar eller försvårar förvärvsarbete för föräldrarna. Provisoriska lösningar med barnomsorgen innebär för många en ständig press och skapar osäkerhet för framtiden. De långa restiderna till och från arbetet

är tröttande. Det drabbar både föräldrar och barn och minskar tiden för samvaro med barnen. Skiftarbete, kvälls- och nattarbete har ökat, framför allt bland de stora löntagargrupperna. För de stora grupper detta gäller är det svårt att anpassa arbetstider och dygnsrytmer till barnens behov.

Trots en kraftig förbättring av levnadsstandarden har många barnfamiljer svårigheter att få ekonomin att gå ihop.

Vi har kraftigt förbättrat bostadsstandarden men det återstår ännu stora brister, bl a kvardröjande trångboddhet och otillfredsställande ute- och lekmiljö.

I dagens samhälle är familjerna små jämfört med tidigare generationer. Då tillgodosågs mycket av kontakterna med andra barn genom samvaron i den egna syskonkretsen. Så är det inte i dag. Flertalet barn växer upp med ett eller inget syskon. Bara en mindre del av familjerna har i dag tre barn eller fler. Barn behöver samvaro med varandra.

Det här vara bara några exempel. Det var alls inte någon fullständig kartläggning. Ska vi komma till rätta med problemen krävs insatser på politikens alla fält. Familjernas levnadsförhållanden påverkas ständigt av hela samhällsutvecklingen. Åtgärder på vitt skilda områden av samhällspolitiken har betydelse för familjen.

Låt mig belysa detta med ett enda exempel.

Vid en undersökning som gjordes vid ett högmekaniserat sågverk uppgav en arbetare att han efter arbetstidens slut inte orkar tala med sin hustru och sina barn förrän flera timmar efter hemkomsten, när bullret och den mekaniska arbetsrytmen hunnit försvinna ur hjärna och kropp.

Om föräldrar ska ha den fysiska och psykiska energi som krävs för att verkligen ägna sig åt barnen krävs arbetsmiljöer som inte på grund av stress, buller och föroreningar har brutit ner all ork. Våra insatser för att förbättra arbetsmiljön har således också en familjepolitisk anknytning.

En utgångspunkt för vår familjepolitik är att allt fler kvinnor söker sig ut på arbetsmarknaden. Ca 1,7 miljoner kvinnor eller närmare 60 procent av alla kvinnor i åldern 16—74 år har förvärvsarbete. I åldersgruppen 35—44 år är förvärvsintensiteten bland kvinnorna 75 procent.

Ca 300 000 barn i förskoleåldern har föräldrar som båda arbetar mer än 20 timmar i veckan. Den viktigaste förklaringen till detta är en bestående förändring i synen på mannens och kvinnans roll i hem och arbetsliv, framför allt i den unga generationen. Vi har sedan länge fört en medveten politik för att rasera de hinder som har funnits för en sådan utveckling: sär-

beskattningen, skattesänkningar och löneförbättringar för de lågavlönade, utbildningspolitiken osv.

I diskussionen om familjepolitiken har kvinnorna kommit i ett utsatt läge.

I den konservativa propagandan spökar fortfarande talet om jakten på hemmafruar, som tvingas ut på arbetsmarknaden. Alla vet att det är kvinnorna själva som söker sig ut på arbetsmarknaden. De gör så för att nå ekonomiskt oberoende och för att få uppleva arbetslivets gemenskap. Vi varken vill eller kan förbjuda någon att vara hemmafru. Vi varken vill eller kan förbjuda någon att vara hemmaman. Vi varken vill eller kan förbjuda två människor att gemensamt bestämma hur de vill fördela hemarbetet och omsorgen om barnen. Men vi understryker att allas rätt till arbete också gäller kvinnorna.

Vi bör betrakta den här utvecklingen som fullt naturlig eftersom jämställdhetens måste grundläggas i arbetslivet. Där emot släpar fördomar med och samhällsutvecklingen släpar efter när det gäller synen på arbetet i hemmet, med barnen. Där får kvinnorna fortfarande bära den tyngsta bördan. I Stockholms län gjordes nyligen en undersökning om just detta. Den visar att i familjer med små barn där bägge heltidsarbetar, ägnar sig kvinnorna åt hem och hushåll i tre och en halv timme om dagen. Männens dagsinsats låg på femtio minuter. Det här är genomsnitt. Det belyser det dubbelarbete som kvinnorna drabbas av. Kvinnorna har fått en orimlig arbetsbörda, vilket lett till att de känner sig slitna och pressade i känslan av att inte kunna räkna till.

Deras situation underlättas inte av de moraliserande rösterna, framför allt från dem, för vilka ekonomin aldrig varit något egentligt problem och som säger att kvinnornas plats är i hemmet med barnen. Detta moraliserande får ofta, för den som utsätts för det, en hånfull underton.

Andra kvinnor arbetar i hemmet. Det kan bero på att de inte har lyckats få ett förvärvsarbete eller kunnat lösa barnomsorgen. Det kan bero på att de har många barn som kräver en stor arbetsinsats. De kanske vill stanna hemma. Jag får åtskilliga brev från sådana kvinnor, som upplever isolering och en känsla av beroende och mindervärdighet därför att de inte som så många andra är ute på arbetsmarknaden. "Har vi inget värde?" skriver de. Naturligtvis har de det. De har både värde och rätt till respekt och till stöd för att finna en lösning på sina problem.

Det här är uttryck för att många kvinnor med helt olika livssituationer känner sig pressade. Detta förvåras av att det

finns krafter som söker spela ut olika kvinnogrupper mot varandra. Kan man få kvinnor att bekämpa varandra då kan det beståendes försvarare lättare hålla tillbaka kvinnors gemensamma och rättmätiga krav. Så har det alltid varit. Det är förtryckets urgamla mekanism. Vår vilja att skapa ett barnvänligt samhälle och vår strävan till jämställdhet hör utomordentligt nära samman. Ska vi lyckas, förutsätter det insatser på många olika fält, delreformer av olika slag.

Men arbetet måste präglas av en helhetssyn.

Det är detta som skapat genomslagskraft i det krav på sex timmars arbetsdag som framför allt det socialdemokratiska kvinnoförbundet tagit upp och gjort sig till tolk för. Vi kommer alldeles snett om vi enbart betraktar 6-timmarsdagen som en vanlig arbetstidsfråga, där man så småningom kan knappa sig ner till sex timmar. Drivkraften är kravet på ett annorlunda samhälle med ett delvis nytt sätt att leva. I detta samhälle framstår det som naturligt att båda i familjen förvärvsarbetar. I detta samhälle är det självklart att man och kvinna tar samma ansvar för hemmets skötsel och vården av barnen, och att de båda har möjlighet att aktivt ta del i samhällsarbete och kulturliv. I detta samhälle är det naturligt att samvaron med barnen är en väsentlig del av tillvaron men också att omsorgen om de uppväxande generationerna är ett gemensamt ansvar för oss alla. Det ligger mycket av en strävan till ett öppnare och mjukare samhälle och av mänsklig omtanke i kravet på 6-timmarsdag.

Det samhället har vi i dag inte de ekonomiska möjligheterna att skapa. Låt oss då utnyttja tiden att grundligt diskutera både de samhällsekonomiska aspekterna — det är inte bara kostnaden, utan det blir också en minskning av arbetstiden — och förbereda en lösning av de problem i organisationen av arbetsliv och samhälle som är förenade med en genomförd 6-timmarsdag. Det sker redan i delegationen för arbetstidsfrågor inom arbetsmarknadsdepartementet. Det sker vidare genom de försök med olika typer av förkortad arbetstid som förbereds i Huskvarna i jämställdhetsdelegationens regi. Härigenom får vi värdefulla praktiska erfarenheter.

Vill vi jämställdhet mellan kvinnor och män och vill vi ett bra samhälle för barnen då måste vi bygga ut barnomsorgen. Det är en helt avgörande förutsättning.

Jag behöver inte dra siffrorna. De har socialdepartementet redovisat. De har LO redovisat. Jag vill gärna ta tillfället i akt att uttala mitt erkännande för LOs långvariga engagemang för en utbyggd barnomsorg. LO har gått i spetsen och

LO har drivit på. Det torde också finnas få på denna kongress som inte har kontakt med familjer där önskningarna att kunna delta i förvärvslivet hindras av att man inte på ett riktigt sätt kunnat ordna omsorgen om barnen. Bristerna i barnomsorgen är en orättvisa som hårt drabbar familjerna, såväl barn som föräldrar.

Säger man sig vara anhängare av kvinnornas likaberättigande på arbetsmarknaden så blir utbyggnaden av barnomsorgen en ofrånkomlig konsekvens. Säger man sig vara anhängare av valfrihet för kvinnorna när det gäller förvärvsarbete eller arbete i hemmet så leds man till samma slutsats. Ty bristerna i barnomsorgen utgör i dag ett av de främsta hindren för en verklig valfrihet och för jämställdheten.

Man kan principiellt motsätta sig en sådan satsning på barnomsorgen om man av någon anledning vill hindra kvinnorna från att förvärvsarbeta och genom förhållandenas tryck söka tvinga dem att stanna hemma. Då ska man ha klart för sig att en sådan politik i första hand kommer att drabba barnen. Många kvinnor kommer ändå att söka sig ut i arbetslivet. I de familjerna kommer man i många fall att tvingas till lösningar som inte är lika bra och som inte ger samma trygghet som en plats på daghem. Jag såg i tidningen häromdagen en intervju med en karl som hade fått lov att stanna hemma därför att man inte kunde ordna barnomsorgen. Jag tänkte att det var många läsare som tyckte att det var synd om den här stackars mannen för att han var tvungen att stanna hemma då ingen i samhället kunde ställa upp och passa barnen. Men jag är övertygad om att om det hade gällt en kvinna så hade många snörpt på munnen och sagt: "Hon kan väl för allt i världen stanna hemma hos barnen." Det är så det funkar.

Partistyrelsen föreslår att målet ska vara att — utöver den allmänna förskolan — bereda plats i den kommunala barnomsorgen för alla barn i förskoleåldern till förvärvsarbetande eller studerande föräldrar samt för barn med särskilda behov av stöd och stimulans. Målet för barnomsorgen måste samtidigt innebära aktiva insatser från kommunerna och förningslivet då det gäller fritidsverksamheten för barn i skolåldern. Detta mål för samhällets barnomsorg ska successivt uppnås i alla kommuner inom den närmaste 10-årsperioden. Vi är från regeringens sida nu i gång med förhandlingar med kommunförbundet för att nå en lösning av dessa viktiga frågor. Vi kommer därigenom att skapa ett fast underlag för en planmässig utbyggnad av samhällets barnomsorg. Vi avser att träffa en överenskommelse med kommunförbundet om de

närmaste fem årens utbyggnad av daghem och fritidshem, innefattande väsentligt höjda statsbidrag. Utbyggnaden ska omfatta 100 000 nya daghemsplatser, ett betydande antal familjedaghemplatser och 50 000 nya platser i fritidshem under denna femårsperiod.

Samhällets barnomsorg är till för barnens skull. Inte som en ersättning för familjen. Det är fortfarande så att samvaron i familjen blir det centrala i de flesta barns uppväxt. Föräldrollens betydelse har på intet sätt minskat därför att kvinnorna kräver rättvisa på arbetsmarknaden eller därför att samhället känner ett positivt ansvar att medverka i omsorgen om barnen. Men den är ett viktigt stöd och ett komplement till samvaron i familjen. Barn har behov av gemenskap med andra barn. Den gemenskapen är viktig för dem i deras utveckling till fria och självständiga människor. Just därför måste vi slå vakt om och utveckla kvaliteten i samhällets barnomsorg. Det är viktigt för att föräldrarna ska känna förtroende. Det är viktigt för att barnen inte ska behöva utsättas för orimliga påfrestningar med en alltför lång vistelse på daghemmet eller olämpliga tider, som kan skapa otrygghet. En god kvalitet i barnomsorgen kräver välutbildad personal. Det är nödvändigt att vi satsar på en kraftig ökning av personalutbildningen. Den är ett viktigt led i utbyggnadsprogrammet. Regeringen har redan gett skolöverstyrelsen i uppdrag att sätta i gång planeringen för en snabbt ökande utbildningskapacitet.

Det förekommer i debatten en rad påståenden om vad som är bra för barn, som ofta är mycket löst grundade och som bara kan försvaras med att de individuella variationerna naturligtvis är stora. Då faller man för frestelsen att påstå att vad som är riktigt om ett barn gäller för alla barn. Så är det naturligtvis inte. Nu har den vetenskapliga forskningen hunnit rätt långt på det här området, och den säger så här: Det är avgörande att det finns en bra kontakt mellan föräldrarna, båda föräldrarna och barnen. Daghem är bra för barn i det moderna samhället med tätortsbebyggelse och små familjer. Gemenskapen är utvecklande för dem, förutsatt att kvaliteten på samhällets omsorg är god. Men en viktig förutsättning är att det också finns en god kontakt med föräldrarna. Den samvaron kan inte ersättas. Det är alltså ur alla synpunkter fullständigt felaktigt att spela ut daghemmen och föräldrasamvaron mot varandra, som man så ofta gör i debatten på utomordentligt lösa grunder. Samspelet dem emellan är betydelsefullt för en harmonisk uppväxt.

Reformprogrammet kommer att kräva betydande ekono-

miska insatser. Daghem och fritidshem har ett starkt samband med föräldrarnas förvärvsarbete och arbetsmarknaden. Därför är det vår avsikt att finansiera utbyggnaden genom en socialavgift på arbetsgivarna.

Den föreslagna målsättningen innebär att barnomsorgen sätts i förgrunden för familjepolitiken. Mer än så. Den ges en hög prioritet inom hela samhällsverksamheten under de närmaste åren.

På denna punkt måste vi ta ställning nu. Vi har inte råd att vänta, helt enkelt därför att en utbyggnad tar tid. Den kräver planering. Bristen i dagens situation är så uppenbar att vi snabbt måste komma i gång i praktisk handling.

Jag vill starkt understryka att ett förverkligande av målsättningen kommer att kräva en stark anspänning av krafterna. Detta beslut är av samma dimension som när vi bestämde oss för att skapa en grundskola för alla barn, att bygga en miljon bostäder på tio år, att förverkliga en procentsmålet för u-hjälpen. Det är därför vi anser det viktigt att kongressen tar ställning i denna fråga.

En rad andra familjepolitiska frågor är föremål för en intensiv diskussion. Nyligen har en utredning framlagts om förkortad arbetstid för småbarnsföräldrar och en rad andra förbättringar av föräldraförsäkringen. En annan utredning har föreslagit förbättrade bostadstillägg. Barnmiljöutredningen väntas i höst lägga fram ett omfattande material som underlag för en bred åtgärds katalog om barns uppväxtmiljö. LO är i färd med att utarbeta ett nytt familjepolitiskt program. TCOs familjeprogram är under översyn. Det saknas således inte och kommer inte att saknas idéer och förslag om förbättringar inom familjepolitikens breda fält. Låt mig ta upp några av dessa frågor.

Till familjerna utgår olika typer av kontantstöd. De viktigaste stödformerna är barnbidraget och studiestödet, bostadstillägget och föräldraförsäkringen.

Barnbidraget uppgår från den 1 oktober till 1 800 kronor per barn och år. Det är ett väsentligt tillskott i barnfamiljernas ekonomi. De sammanlagda kostnaderna för barnbidrag och studiestöd uppgår till omkring 3,6 miljarder kr per år. Barnbidragen är, lika för alla, stommen i det ekonomiska familjestödet.

Nu som tidigare ser vi en successiv förstärkning av barnbidragen, både med hänsyn till penningvärdesförsämringen och med hänsyn till en verklig standardförbättring, som en angelägen uppgift.

Bostadstilläggen omfattar i dag nära en halv miljon barnfamiljer. Detta innebär att ungefär varannan barnfamilj får bostadstillägg. Kostnaderna härför uppgår till 1,6 miljarder kronor per år.

Bostadstillägget har i hög grad bidragit till att många barnfamiljer kunnat förbättra sin bostadsstandard. Bostadstilläggen har särskild betydelse för familjer med flera barn, familjer med låga inkomster och familjer med en försörjare. Boendeutredningen vill höja målsättningen och har därför föreslagit en rad förbättringar. Utredningsförslaget är ute på remiss och vi har därför inte tagit ställning till det ännu. En förbättring av bostadstilläggen är självfallet önskvärd.

Från borgerligt håll har man föreslagit ett nytt kontantstöd, ett sk vårdnadsbidrag, som skulle utgå till dem som har vårdnaden om små barn.

Man hävdar att vårdnadsbidraget skulle medge valfrihet om man vill förvärvsarbete eller inte. Det är ett ihåligt resonemang. Vill man genom bidrag skapa verklig valfrihet för småbarnsföräldrar i vanliga inkomstlägen måste bidraget vara så stort att det ungefär motsvarar en förälders arbetsinkomst. Annars kan man inte tala om valfrihet. Detta finns det i dag inga samhällsekonomiska möjligheter att göra. Det skulle kosta åtskilliga miljarder. Det är nästan grymt mot de mest utsatta grupperna, de ensamstående föräldrarna, de lågavlönade, att föra detta valfrihetsresonemang, som absolut inte kan gälla för dem. Det är bara att ännu hårdare markera deras besvärliga ekonomiska läge.

För familjer som ändå av olika skäl måste leva på en inkomst spelar bostadstilläggen en stor roll. Jag tror man förbi-sett detta faktum. Av de familjer där bara en av föräldrarna har förvärvsarbete på heltid har 70 procent bostadstillägg. För många av de familjer där en av makarna är hemma fungerar bostadstilläggen samtidigt som det samhällsstöd de borgerliga efterlyser.

Låt oss exempelvis ta en textilarbetare med två barn. Han har 32 000 kronor i årsinkomst. Han har en hyra på 600 kronor. Hans bostadstillägg uppgår till 310 kronor. Så länge han ensam förvärvsarbetar får han dessutom göra 1 800 kronor i grundavdrag. Det betyder 150 kronor i månaden. Det direkta samhälleliga stödet uppgår således till 460 kronor. Och det kvarstår under barnens hela uppväxttid. Vidare bör man ta hänsyn till att familjen inte har några kostnader för barntillsyn och har lägre levnadsomkostnader. Det är svårt att beräkna, men det kan bli fråga om rätt stora belopp. Ja, man får

vara försiktig — vi får inte ha sådana bidragskonstruktioner att det inte blir någon fördel ekonomiskt att gå ut i förvärvsarbete och bidra till produktionen. Det måste löna sig att arbeta!

Bostadstilläggen går till de familjer som har bäst behov av stöd. De är särskilt gynnsamma för familjer med flera och många barn. De utgår under hela den tid som barnkostnaderna är en dryg post i familjebudgeten. De är därmed klart överlägsna vårdnadsbidraget, även ur de flesta av de synpunkter som vårdnadsbidragets anhängare själva anför.

Jag vill också särskilt understryka *föräldraförsäkringens* betydelse. Föräldraförsäkringen har till främsta uppgift att ge ett ekonomiskt stöd i sådana situationer i en barnfamiljs liv då en förälder behöver stanna hemma för att vårda barn. Det finns tillfällen då någon av föräldrarna vill stanna hemma på heltid hos barnen eller har större behov av samvaro med dem. Det kan vara när barnen är sjuka, när de är mycket små, när ett barn har ett handikapp som kräver mer av omsorg. Därför ingår i min vision av ett framtida samhälle att en förälder, när påfrestningarna är stora, ska kunna säga med självklarhet: Just nu är det viktigaste av allt att jag kan vara hemma hos mina barn.

För att möta dessa krav är föräldraförsäkringen ett utomordentligt instrument. Den innebär ett ekonomiskt stöd som ersätter en förälders arbetsinkomst och innefattar samtidigt ett viktigt grundstöd för alla.

Familjestödsutredningen har nu föreslagit bättre villkor i föräldraförsäkringen när man stannar hemma hos ett barn som är sjukt eller vårdaren är sjuk, när det gäller kontaktmöjligheter med förskolan, när det gäller adoptivföräldrar och när det gäller barn på sjukhus. Dessa förbättringar bör ingå i den närmaste utbyggnadsetappen för föräldraförsäkringen.

Föräldraförsäkringen medger nu att någon av föräldrarna stannar hemma i sju månader i samband med ett barns födelse. Familjestödsutredningen har föreslagit att tiden vidgas till åtta månader. SSU och broderskapsrörelsen har föreslagit att tiden vidgas till ett år. Här finns alltså förslag om en vidareutveckling av föräldraförsäkringen.

Familjestödsutredningen har också visat hur man med ersättning från föräldraförsäkringen kan förkorta arbetsdagen för småbarnsföräldrar. Syftet är att under barnens första levnadsår skapa möjligheter till en ökad samvaro mellan barnen och föräldrarna utan att föräldrarna ska behöva släppa kontakten med förvärvslivet. Det finns en rad goda skäl till att

man genom föräldraförsäkringen bör ge de unga familjerna denna möjlighet.

Huvudargumentet kretsar ju kring behovet och vikten av samvaro mellan föräldrar och barn. Den är speciellt viktig när barnen är små och den förutsätter att man har tillräckligt med tid. Med långa arbetsdagar och resvägar blir den tiden alltför knapp. Dessutom är både föräldrar och barn trötta efter en lång dag, och då är det svårt att på några korta morgon- och kvällstimmar skapa den grundkontakt som är så oerhört betydelsefull. För små barn är redan nio-tio timmar på daghem en lång dag. Detta har ingenting att göra med att daghemmen skulle vara dåliga, men var och en som besökt ett daghem vet att tillvaron där kan vara mycket intensiv.

Det förslag som finns om föräldraförsäkringen står inte i någon motsatsställning till kraven på en kraftfull utbyggnad av barnomsorgen. Det har lagts upp som en komplettering till daghemsutbyggnaden.

Men det möter en rad praktiska problem. Avgörandet blir därför om en sådan utveckling av föräldraförsäkringen kan kombineras med åtgärder för att slå vakt om småbarnsföräldrarnas situation i arbetslivet och om den praktiska tillämpningen på arbetsmarknaden kan lösas. Ska man genomföra en sådan reform måste den kunna gälla för alla barn, även för sådana där föräldrarna har besvärliga arbetstider, hårt ackordsarbete och inrutad arbetssituation. Om en del ställs utanför, kanske just de som har den mest pressade situationen — blir det ingen bra reform. Den får inte skapa en splittring på arbetsmarknaden mellan de anställda som upplevs som orättvis eller sämre villkor och möjligheter för dem som utnyttjar den kortare arbetstiden.

Dessa förhållanden måste vi ingående klarlägga i samråd med löntagarna. Ett beslut i denna fråga förutsätter därför överläggningar med löntagarnas organisationer.

Låt mig sammanfatta detta avsnitt på följande sätt: En utbyggnad av föräldraförsäkringen måste utgöra ett väsentligt inslag i den framtida familjepolitiken.

Men frågan om barn och familj griper in på olika områden i samhällslivet. På utbildningsområdet förs nu diskussionen om hur skolan på ett mera aktivt sätt ska kunna medverka i barnens sociala och känslomässiga utveckling.

Samhällsplaneringen och boendemiljön blir av allt större betydelse i våra strävanden att skapa ett barnvänligt samhälle. Upprustning av lekplatser och förbättring av barnens utemiljö är viktigt för att skapa en barnvänlig miljö.

Meningsfulla fritidsaktiviteter och kulturella aktiviteter för barn och ungdom måste också till för att skapa en god fritidsmiljö. Barnens och ungdomens egna organisationer måste här få spela en stor roll i den framtida fritidsmiljön. Ett samspel mellan föreningslivet, skolan och fritidshemmet är viktigt.

Föräldrautbildningen är ett viktigt komplement till dessa övriga familjepolitiska åtgärder. Här pågår nu en försöksverksamhet genom den sk barnomsorgsgruppen. Den bör leda fram till förslag om föräldrautbildningens närmare innehåll och utformning. Jag vill i det sammanhanget också gärna nämna ett initiativ som våra egna folkrörelser tagit fram. Fem folkrörelser har gått samman om en rad aktiviteter som knyts till en föräldrautbildning. I ABF-cirklar diskuteras frågor kring barn, föräldrar och samhälle. KF ger konsumentupplysning i varuhusen kring barnens kost, kläder och leksaker. Unga Örnar har sin givna roll. Jag tycker det här är ett utmärkt exempel på hur folkrörelserna på ett konkret sätt kan ta sig an en väsentlig uppgift i samhället.

Reformbehoven inom familjepolitiken är många och angelägna.

Till sist måste alla de angelägna behoven vägas mot våra ekonomiska möjligheter. Vi har bundit oss för kraftiga förbättringar för ett växande antal pensionärer, vi har stora utbyggnadsbehov när det gäller hela vårdsektorn, kommunerna ställer energiska krav på ökade statsbidrag för olika ändamål det har vi upplevt även vid denna kongress. Samtidigt är möjligheterna att öka skattetrycket begränsade. En sådan ökning väcker ingen omedelbar och helhjärtad entusiasm.

Vi skulle framför allt göra familjer och barn en otjänst om vi ställer ut långtgående löften om stora familjepolitiska reformer som vi sedan av ekonomiska skäl inte kan infria.

Vi ska inte försätta partiet i den situation där centern hamnat. Centern har lovat vårdnadsbidrag på 10 000 kronor och en lång rad andra kostnadskrävande familjepolitiska reformer. När man frågar hur de prioriterar bland dessa reformer har de inget besked att ge — allt är lika viktigt. När centern tillfrågas om hur reformerna ska finansieras, har centern inte heller något besked att ge.

Det finns en helt fantastisk intervju som Svensk sjukskötersketidning gjort med vice ordföranden i centerpartiet Karin Söder. Hon räknar där upp allt som är bra för familjerna och som ska göras. Men så frågar intervjuaren stillsamt: Vad är viktigast av detta? — Allt är lika viktigt. — Ja, men hur

ska det betalas? — Det är så viktigt att det är klart att vi måste betala det, svarar Karin Söder. Tjola hopp!

Jag är övertygad om att vi skapar respekt och förtroende genom att rätlinjigt säga: Barnomsorgen måste vi bygga ut, för den har vi skaffat finansiering. Övriga familjepolitiska reformer ska vi genomföra i den takt som våra ekonomiska möjligheter tillåter. Just därför att vi de närmaste åren kan räkna med en pressad ekonomisk situation måste vi i varje skede noga överväga vilka förbättringar som framstår som mest angelägna.

Mot den bakgrunden föreslår partistyrelsen att kongressens ställningstagande får formen av riktlinjer för det familjepolitiska reformarbetet, sammanfattade i följande åtta punkter.

1. En kraftig utbyggnad av samhällets barnomsorg ska genomföras från 1976 med sikte på full behovstäckning inom en tioårsperiod. Barnomsorgen ska vara en lagfäst kommunal uppgift med skyldighet för kommunerna att svara för en planmässig utbyggnad. En överenskommelse bör träffas med kommunförbundet om de närmaste fem årens utbyggnad av daghem och fritidshem innefattande väsentligt höjda statsbidrag. Den bör omfatta 100 000 nya daghemsplatser med 50 000 nya platser i fritidshem. Finansieringsfrågan löses genom en socialavgift på arbetsgivarna.

2. Utbyggnaden av barnomsorgen fordrar en kraftig ökning av personalutbildningen. Vi kommer att slå vakt om kvalitet i barnomsorgen.

3. Barnbidragen ska, lika för alla, vara stommen i det ekonomiska familjestödet. En successiv förstärkning av barnbidragen är nu som tidigare en angelägen uppgift.

4. Bostadstilläggen är av stor betydelse för att ge barnfamiljerna möjligheter till en god bostad. De har särskilt betydelse för familjer med flera barn, familjer med lägre inkomster och familjer med en försörjare. Det utgår under barnens hela uppväxttid. Bostadstilläggen bör därför förbättras.

5. Vi vill skapa möjligheter till ökad samvaro mellan föräldrar och barn. Föräldrarna har rätt att följa barnen i deras utveckling. En utbyggnad av föräldraförsäkringen är ett viktigt medel i denna strävan.

Den närmaste utbyggnadsetappen för föräldraförsäkringen bör gälla frågorna om längre ersättningstid för föräldrapening vid sjukdom hos barn eller vårdare, föräldrarnas kontaktmöjligheter med förskolan, förlängd ersättningstid för adop-

tivföräldrar och resekostnadsersättning för föräldrars besök hos barn på sjukhus.

En förlängning av ersättningstiden i föräldraförsäkringen utöver nuvarande sju månader för föräldrar som stannar hemma i samband med barns födelse och en förkortning av arbetsdagen för småbarnsföräldrar är angelägna reformer. Ett genomförande förutsätter dock att de praktiska problemen på arbetsmarknaden kan bemästras och att åtgärder vidtas för att slå vakt om småbarnsföräldrarnas situation i arbetslivet. Ett beslut i denna fråga förutsätter därför överläggningar med löntagarnas organisationer.

6. En föräldrautbildning tillgänglig för alla bör genomföras.

7. Planeringen och utformningen av boendemiljön har stor betydelse för barnens trygghet och utveckling. Upprustning av lekplatser och andra åtgärder för en barnvänlig boendemiljö ges förtur vid fördelningen av de medel som finns i beredskap för sysselsättningen.

8. Ökade möjligheter till fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter för barn och ungdom bör tillskapas genom samverkan mellan kommunen, skolan och föreningslivet.

Detta föreslår partistyrelsen enhälligt. Därutöver föreslår partistyrelsen att partikongressen uppdrar åt den kommande partistyrelsen att utse en särskild arbetsgrupp för de familjepolitiska frågorna med representanter för sidoorganisationerna och den fackliga rörelsen. Dess uppgift bör vara att inom ramen för de nämnda riktlinjerna diskutera den fortsatta utvecklingen av familjepolitiken och de prioriteringar som i varje skede bedöms nödvändiga.

Vi kommer alltså att få tillfälle att i lugn och ro diskutera dessa frågor. Här slutar mitt manuskript och det återstår egentligen bara att redovisa några att-satser. Men låt mig också ställa frågan: Vad handlar det här om egentligen? Vad vi gör i det här sammanhanget är att vi räknar upp en mängd problem och sedan radar upp ett antal lösningar. Det handlar om pengar, om byggen, om utbildning, om moduler och allt detta som är viktigt och förskräckligt nödvändigt.

Över all denna trägna samhällsförbättrande verksamhet lyser sedan skärvor av verkligheten in, sådant som vi egentligen i så hög grad bygger vårt ställningstagande på.

Jag såg på TV i samband med att man diskuterade Camilla Odhnoffs förslag en intervju med en metallarbetare, där man undrade vad han tyckte om att han skulle få kortare arbetstid. Då rev han sig i huvudet och tittade in i kameran med en blandning av melankoli och skräckslagenhet och sade: Det är

knepiggt med barn! Det ramlade liksom över honom en ny situation som han inte kunde hantera.

Men i Metallarbetaren fick jag se en annan metallarbetare. Han sade att det här var något fint. Nu fick man ju tillfälle att se och uppleva barnens utveckling.

Jag tror att detta var en vädligt fin tanke. Vad det handlar om är ju barnens rätt till sina föräldrar, barnens rätt även till papporna. Att älska barn är att kunna störas har någon sagt, och det måste gälla även papporna. På dem, så att säga, mot alla gamla fördomar!

Vad handlar det mer om? Jag har läst gamla skrifter om uppfostran, och de är egentligen en ohygglig läsning. De handlar om plikten, ansvaret och fostrargärningen — smisk på stjärten, smäll på fingrarna osv. Barn på gamla bilder ser ut som förkrympta vuxna i vår kulturmiljö. Men det finns inga sådana barn. Det finns en och annan vuxen, som är som ett förkrympt barn, men det är en annan sak.

Vi har egentligen en tyngande kulturtradition, från Luther och framåt. Visst är det viktigt med plikten och ansvaret, men de flesta upplever ändå mitt i alltihop samvaron med barnen som något förtviviast roligt.

Vad det handlar om är alltså också föräldrarnas rätt till sina barn. Och mera då? Ja, det handlar om att vi vill ha en fin miljö för våra barn att växa upp i. Vi har ju hållit på här och diskuterat framtiden. Vi gör upp långtidsplaner för försvaret och diskuterar vilka monstruösa prylar vi behöver bygga upp under femton år framöver. Vi har en långsiktig energipolitik och varje kommun har en långtidsplan, där den räknar upp all den service och de fina arbetsplatser den ska bygga upp. Allt detta är fint och nödvändigt och riktigt. Det är bara det att den enda praktiska anknytningen till framtiden som vi har egentligen är barnen. Det är i dem man ser framtiden växa fram.

Ur detta växer fram också vårt gemensamma ansvar för barnen i samhället. Man kan inte med ett individualkapitalistiskt betraktelsesätt hålla på och tala om "mina barn och dina barn", utan det är fråga om *våra* barn — det gäller varenda tjuvling. Därför ska barnen sättas i förgrunden.

Vi sysslar ju vanligtvis med allmänna problem, men vad det här ytterst handlar om är sådant som vi inte gärna talar om eller sätter på pränt såsom ömhet och livskänsla, värme och spontanitet, samvaro och gemenskap. Allra längst bort handlar det om någonting så fantastiskt som glädje.

Likväl yrkar jag bifall till partistyrelsens utlåtande över motionerna nr H 58—nr H 82, partistyrelsens förslag till parti-program, de av partistyrelsen föreslagna riktlinjerna för reformarbetet inom familjepolitiken och partistyrelsens förslag om tillsättande av en familjepolitisk arbetsgrupp med representanter för sidoorganisationerna och den fackliga rörelsen.

Sekreterare: Åke Andersson

Fungerande ordföranden: Jag vill anmäla ett feltryck på sid 1323 i motionshäftet. Motion nr H 58 ska ha rubriken "Barns levnadsvillkor". Första meningen har fallit bort. Den ska lyda: "Alla barn och ungdomar har rätt till goda levnadsbetingelser under uppväxtåren."

Lisa Mattson SSKF: I sitt lysande anförande har Olof Palme fört oss framåt i tiden med de framtidsförväntningar som partiet har på familjernas och individernas levnadsvillkor i ett kommande samhälle. Han har också försatt oss bakåt i tiden då han utifrån 1920- och 1930-talets förhållanden skildrat tillväxten av det industriella samhället.

Jag tänker inte gå lika långt tillbaka. Jag går bara nästan exakt tre år tillbaka till den tid då Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbunds kongress antog det familjepolitiska programmet "Familjen i framtiden — en socialistisk familjepolitik". Det har varit vår stora glädje att under de år som har gått ha sett en lång rad av förslagen i programmet genomföras. Vi har sett hur våra tankegångar har accepterats i andra partiorganisationer, och vi är glada över att få tillfälle att delta i den grupp för familjepolitiken som partiordföranden har föreslagit.

Det är angeläget att betona att medkänslan, ömheten och varsamheten mot varandra ligger bakom också vårt program, utarbetat av en grupp unga klubbister som utifrån sina egna erfarenheter som föräldrar och yrkesarbetande understryker att vi måste ha tid att vara privatpersoner, tid att vara yrkesarbetande, tid att vara föräldrar och kunna umgås under avstressande former.

Under den diskussion kring familjepolitiken som har förts i massmedia har vi ibland haft intrycket att åtminstone två av de tre grundpelarna har blivit undanryckta — de tre grundpelarna är arbete åt alla, trygghet för barnen och en kortare arbetsdag. Man har alltför mycket koncentrerat sig på 6-timmarsdagen utan att ha klart för sig att samhällsplaneringen,

förnyelsen av arbetslivet, formerna för det politiska och fackliga arbetet, familjepolitiken och framtidspolitiken måste ses i ett enda sammanhang. Där ingår 6-timmarsreformen som en komponent, och den kan inte diskuteras isolerad från den övriga politiken.

Vår kongress delade i stort uppfattningarna kring de riktlinjer som nu har skisserats, och vi prioriterade därvid barnomsorgen. Måhända går våra önskningar längre än partistyrelsens. Vi har gått in för en generell förkortning av arbetstiden med första steget på 1970-talet, vi vill ha en lagstiftning som garanterar utbyggnads målet för daghemsplatserna, och vi har en lång rad önskemål som senare talare kommer att närmare beröra.

Vår inställning är således helt klar. I enlighet med de angivna riktlinjerna kommer vi inom arbetsgruppen att noggrant pröva alla de uppslag som kommer fram med de prioriteringar som gruppen gör.

Jag har egentligen begärt ordet för att betona att det framtida samhället, den framtida familjepolitiken och de villkor som dagens och framtidens människor ska leva under måste bli föremål för en ingående ideologisk analys. Jag vågar hävda att vi med vårt familjepolitiska program är de första inom partiet som verkligen har analyserat och satt sig in i hur dagens och morgondagens människor vill uppleva en vanlig vardagstillvaro i vår alltmer stressade tid med industrialiseringen, de längre avstånden till arbetsplatserna osv.

När jag säger att vi på ett helt annat sätt ideologiskt måste penetrera problemen menar jag att vi hela tiden måste ha klart för oss vart vi vill komma.

Olof Palme skildrade i sin inledning villkoren på 1920-, 1930- och 1940-talen. Det är alldeles självklart att man på den tiden hade andra prioriteringar än man har i dag då vi kräver arbete åt alla, även åt kvinnorna. Därför har vi, som jag påpekat många gånger tidigare och vill upprepa igen, ibland hamnat på två stolar. Vi har försökt arbeta för två mål samtidigt utan att kunna uppnå något av dem. Vi har försökt att ge dem som vill stanna hemma och vårda barnen goda levnadsvillkor, men vi har också försökt ge de kvinnor som vill förvärvsarbeta — och det vill allt fler — möjlighet att göra det. Vi har försökt satsa på förmåner för de hemarbetande jämsides med satsningen på barntillsyn och annan kommunal service, och vi har hamnat någonstans däremellan.

Olof Palme berörde vårdbidraget, och hans rent praktiska argumentering där är riktig. Men jag tror att man också rent

En föräldrautbildning ska vara samhällsinriktad. Människorna får ju stor betydelse när de sätts in i samhällssystemet och kan påverka samhällsutvecklingen. Inte minst är det en viktig och angelägen föräldraroll att kunna framträda och kunna stå för sin sak gentemot samhället, att ha uppfattningar om hur samhället ska utformas.

Till sist vill jag säga att vi redan har ett projekt på gång inom ABF när det gäller föräldrautbildning. Vi vill få chansen att utveckla det, chansen att känna att vi är en folkrörelse. Får vi den chansen tror vi att vi kan lyckas åstadkomma en framgångsrik föräldrautbildning. Låt oss få chansen!

Jag yrkar bifall till kvinnan Marianne Gustafssons tilläggsförslag till partiprogrammets punkt 23: "Föräldrautbildning i folkrörelsernas egen regi stimuleras och stöds."

Sekreterare: *Hasse Andersson*

Marianne Gustafsson, Lidingö: Jag vill tacka föregående talare — han har tydligen uppfattat vad mitt yrkande går ut på. Jag hade begärt ordet för några minuter, så att inga missförstånd ska uppstå här.

Främst vänder jag mig till Grethe Lundblad, som tydligen trodde att jag ville hindra den pågående utredningen eller andra former av föräldrautbildning. Det var absolut inte meningen med mitt förslag. Grethe Lundblad nämnde själv punktinsatser — det var en av intentionerna bakom mitt förslag. Hon talade om de värnpliktiga. Jag håller med om att det kanske är angeläget att man riktar sig till den gruppen, även om de värnpliktiga inte alla gånger är så motiverade som den grupp jag talade om. Men åldern på fäder varierar ju litet!

Insatser just för att snabbt komma till rätta med den här eftersatta detaljen bör kunna ske just i folkrörelsernas regi, där man har erfarenhet av uppsökande verksamhet och möjlighet att nå speciella grupper. Jag har inte sagt att speciellt männen skulle vara i behov av utbildning att sköta sina små barn, men det kan finnas anledning att punktvis sätta in insatser för männens del, och där har vi fackföreningsrörelsen som kan ta hand om uppgiften på sitt effektiva sätt. Det innebär alltså inte någon begränsning av utredningen.

Jag har inte heller sagt att vi ska ta på oss hela ansvaret för föräldrautbildningen. Mitt yrkande innebar att föräldrautbildningen i folkrörelsernas regi stimuleras och stöds och vill man ha kvar den tidigare formuleringen i punkt 6, så inte mig emot.

Olof Palme, partistyrelsens föredragande: Det har varit en utomordentligt fin debatt som har — som här sagts — inneburit ett väsentligt tillskott till vårt familjepolitiska tänkande. Debatten har verkligen stått på egna ben och jag ska inte hålla någon längre utläggning — ni har väl redan hört tillräckligt av mig. Jag ska alltså begränsa mig till de yrkanden som här ställts.

Först ett ord till Lillemor Erlander. Hon säger att partiet ställer väldiga krav att barnen ska vara tysta och hon hänvisar till sitt eget jobb, där man tar hänsyn till barnen. Jag tycker, Lillemor Erlander, att det ofta är vådligt tyst i kyrkorna men jag tror inte det är så farligt om ett barn någon gång under en predikan protesterar. Men jag hade som kyrkominister en viss erfarenhet att i kyrkorna fick man vara i fred.

Alternativet för dem som bor i glesbygderna är inte bara näringspolitiska åtgärder, utan det utgår ju också bostadstillägg som har stor betydelse för familjer med låga inkomster och många barn. Och vi ska lägga märke till att dessa bostadstillägg utgår under barnens hela uppväxttid. Om man däremot förutsätter att ena föräldern, vanligen kvinnan, ska vara hemma hela tiden när barnen är små uppstår det en konstig tröskeeffekt då yngsta barnet fyller tre år, och inget barn blir ju billigare därför att det kommit upp i treårsåldern.

Det är också ett underligt resonemang som man för att vårdnadsbidrag ska utgå som ett slags kompensation för att föräldrarna inte får in barn på daghem. Jag har alltid reagerat mycket starkt mot detta argument som ibland framförts i debatten. När vi bygger upp skolan i det här landet var det mycket få som fick plats i realskolan och gymnasiet och ännu färre i högskolorna. Det var huvudsakligen barn och ungdomar från socialgrupp 1. Kostnaderna för denna utbildning fick betalas på skattsedeln av alla grupper, även av dem vilkas barn aldrig haft någon chans att få tillgång till högre utbildning. Men inte krävde man att få någon kompensation därför att de bättre ställda barn fick gå i högre skolor. Man tyckte att det var rimligt; det behövdes ju människor med en sådan här utbildning.

Nu vill man i någon mån gå den andra vägen och kräver kompensation. Det har tidigare i första hand varit fråga om att ensamma föräldrars och lågavlönade familjers barn skulle komma in på daghem. Det finns en tendens, låt vara inte entydig, att när det gäller intagningen till daghemmen börjar man tala om att de bättre ställda ska ha kompensation för att deras barn inte får plats på daghem.

Så har vi aldrig resonerat när vi byggt upp olika samhällsinstitutioner. I skolväsendet har man alltid fått kämpa med köproblemen men det har inte varit något som helst tal om kompensation. Försöker vi nu bygga upp en familjepolitik på kompensationstänkande får vi aldrig ett barnvänligt samhälle.

Nu ska jag gå över till de yrkanden som ställts. Lennart Petersson från Gamleby vill att det ska göras en sammanställning av materialet beträffande förutsättningarna för genomförandet av sex timmars arbetsdag samt att denna sammanställning ska tillställas partiorganisationerna.

Detta yrkande hör hemma under nästa punkt på dagordningen och kommer att tas upp där.

Margareta Palmqvist, Tumba, kräver att partistyrelsen ger den familjepolitiska arbetsgrupp som ska utses i uppdrag att överväga och föreslå lämpliga former för att samla in planer för och erfarenheter av byggandet av barnstugor så att dessa erfarenheter kan utnyttjas vid den stora utbyggnad av barnstugor som förestår.

Jag yrkar bifall till detta tilläggsförslag.

Sedan kommer två yrkanden som gäller punkt 23 i parti-programmet. Leni Björklund Järfälla, önskar att denna punkt ska justeras med anledning av vad som krävs i det familjepolitiska åttapunktsprogrammet.

Det är ett rimligt krav och jag biträder förslaget men yrkar att det översändes till redaktionsutskottet.

Marianne Gustafsson Lidingö, vill ha med ett uttalande om att föräldrautbildning i folkrörelsernas regi stimuleras och breddas. Grethe Lundblad har yrkat avslag på detta förslag. Eftersom det gäller en punkt i parti-programmet föreslår jag att förslaget hänskjuts till redaktionsutskottet. Vi kanske kan finna en formulering som tillfredsställer båda parter.

Lizzie Holmquist, Kristianstad, vill att arbetsgruppen ska dra upp riktlinjer för familjedaghemmens roll i den framtida barnomsorgen och utarbeta anvisningar för dessa. Nu är det på det sättet att sedan det infördes statsbidrag till kommunala familjedaghem gäller anvisningarna även denna verksamhet. Vad som hänt är egentligen att dagbarnvårdarna blivit fackligt organiserade.

Det saknas alltså inte helt anvisningar, men i arbetsgruppens uppgifter bör självfallet ingå att också diskutera familjedaghemmen och deras roll inom barnomsorgen.

Jag föreslår därför att Lizzie Holmquists yrkande hänskjuts till arbetsgruppen.

Vidare finns det tre tilläggsyrkanden som rör barnomsorgen,

när det gäller föräldrar som har skiftarbete, obekväma arbetstid och liknande. Dessa yrkanden har framställts av Helny Westman, Örebro, Britt Johansson, Luleå, och Aina Westin, Sundbyberg.

Det här är en mycket svår fråga. Å ena sidan gäller det att tillmötesgå ytterst rimliga krav från grupper som har det svårt. Å andra sidan kan enligt min mening inte samhället systematiskt ställa upp med en barnomsorg som kan vara skadlig för barnen. Man får i stället inrikta sig på att försöka anpassa arbetslivet till föräldrarnas situation.

Vi har i olika sammanhang tampats med den här frågan och jag kände ett och annat pekfinger vid revbenen när Aina Westin var uppe. Det har emellertid här förts ett mycket nyanseerat resonemang i en svår fråga, och det finns ingen anledning att gradera och sortera de tre olika yrkandena, utan jag föreslår att samtliga översänds till arbetsgruppen. Den har delvis berörts av jämställdhetsdelegationen, och denna stora enkät är nu på gång. Jag tycker därför inte att man ska gradera dessa formuleringar, som delvis är likartade, delvis något olika, och vars uttydning något beror på hur man tolkar dem.

Grethe Lundblad har yrkat att ett särskilt sekretariat ska knytas till arbetsgruppen och att denna ska överlämna en särskild rapport till 1978 års partikongress. Dessa två förslag måste enligt min mening överlämnas till den kommande partistyrelsen. Det är en typisk partistyrelsefråga hur man lägger upp detta arbete.

I samband med detta ställde också Lena Boström en fråga om när arbetsgruppen ska vara färdig och ska framlägga en rapport. Jag menar att denna grupp i första hand är ett forum där olika intressen — kvinnorna, ungdomarna, broderskaparna, den fackliga rörelsen och partiet — möts och där vi kan diskutera prioriteringen och uppläggningsen av familjepolitiken. Där finns omedelbart aktuella uppgifter. Men vi har inte hunnit diskutera hur arbetet ska organiseras och om man ska lämna direkta rapporter till nästa kongress eller liknande. Det viktiga är själva jobbet, och de frågorna tycker jag att man kan överlämna till den kommande partistyrelsen.

May-Lis Eriksson från Västerås och Carin Palmcrantz från Leksand har yrkat avslag på motionerna nr H 80 och nr H 81 — Carin Palmcrantz på båda motionerna men May-Lis Eriksson endast på motion nr H 80 — och tillstyrker samtidigt partistyrelsens förslag. Detta går inte att förena, eftersom det i dessa motioner krävs en delreform för småbarnsföräldrar. Partistyrelsen säger att det är fråga om en angelägen reform

och att beslut får bli beroende av om man kan lösa de praktiska problemen. Jag måste följaktligen avstyrka yrkandena om avslag på motionerna och stöda partistyrelsens utlåtande på denna punkt.

Margareta Svensson från Stockholm kräver en jämställd taxa inom barnstugeverksamheten samt grundutbildning och fortbildning för alla i denna verksamhet. Jag föreslår bifall till det tilläggsyrkandet.

Det ligger i linje med riksdagsbeslutet om förskolan och det förslag om personalutbildning i barnomsorgen som Mats Hellströms utredning nyligen lagt fram.

Annie Marie Sundboms yrkande om ett fritidspolitiskt program är en litet besvärlig fråga. Jag är, om jag får vara uppriktig, rätt tveksam inför tanken på ett fritidspolitiskt program. Vi har en ungdomsgrupp som sysslar med ungdomsfrågor och en kulturpolitisk grupp som arbetar med frågorna på det området. Vad en fritidspolitisk grupp skulle ta upp skulle vara frågor om fritidslivet osv, men jag tror att det är oerhört svårt att göra upp ett fritidspolitiskt program, och det blir nog inte särskilt väl sammanhållet.

Men vad Annie Marie Sundbom är ute efter är någonting väsentligt. I diskussionen om sex timmars arbetsdag har det ibland från konservativt håll frågats vad man ska göra med all fritid — hur fyller man den med ett meningsfullt innehåll? Mot den bakgrunden yrkar jag avslag på förslaget vad gäller en fritidspolitisk grupp men menar å andra sidan att de synpunkter som Annie Marie Sundbom anfört ska framföras dels till DELFA-gruppen, som sysslar med dessa frågor, dels till den föreslagna arbetsgruppen. Då har man tillgodosett det väsentliga syftet i yrkandet, såvitt jag förstår. Tyvärr har jag inte talat med Annie Marie Sundbom om detta.

Jag har nu gått igenom de framställda yrkandena och nu återstår de frågor som framförts.

May-Lis Eriksson sade att diskussionen om föräldrars rätt att vara hemma med ett sjukt barn var den allra viktigaste och ställde en fråga på den punkten. Jag vill säga att det framgår av programmet att vi har prioriterat den frågan. Hennes synpunkter är alltså tillgodosedda. För den närmaste utbyggnadsetappen skjuter man in sig på frågorna om ledighet för vård av sjukt barn, förskolan, adoptivföräldrarna och sådana saker. Där tillgodoses alltså May-Lis Erikssons önskemål.

Jag har faktiskt lyckats glömma det besvärligaste yrkandet, nämligen frågan om en successiv avveckling av föräldraavgifterna efter det att bristen på platser i barnomsorgen har

avskaffats. I yrkandet krävdes att detta skulle tas upp i det kommunalpolitiska programmet eller föras vidare till arbetsgruppen. Jag är litet ängslig inför detta krav, eftersom det ligger en bra bit fram i tiden. Bristen kommer att vara bestående under en ganska lång tid. Om vi antar detta yrkande skapar vi kanske förväntningar om en snabb avveckling av daghemsavgifterna. Det är litet farligt att skapa sådana förväntningar om de ändå inte relativt snabbt kan börja förverkligas. Jag yrkar alltså avslag vad gäller införande av detta krav i det kommunalpolitiska programmet men jag tillstyrker att yrkandet förs vidare till arbetsgruppen för familjepolitiska frågor.

I förhoppningen att den här genomgången inte upplevts som alltför snårig — men det var många yrkanden — yrkar jag bifall till partistyrelsens förslag.

Lena Boström, Umeå: Jag ställde en direkt fråga till Olof Palme om hur arbetsgruppen skulle lägga upp sitt arbete tidsmässigt och på vilket sätt man kan förvänta sig en lösning av frågan om 6-timmarsdagen. Jag förstår att det kan vara svårt att i dag svara på den frågan, och därför vill jag ställa ett konkret yrkande i stället. Jag vill att kongressen ska uttala sig för att genomförandet av 6-timmarsdagen ska ges högsta prioritet i arbetsgruppens verksamhet.

Inger Edquist, Örebro: Jag hade tänkt ta upp några synpunkter på fritidspolitiken i samband med diskussionen av barn- och ungdomsfrågorna under nästa punkt på dagordningen. Jag tror också att en del andra ämnar göra det. Jag hoppas därför att vi inte nu förlänger debatten med behandlingen av frågan om ett eventuellt fritidspolitiskt program utan bordlägger den till nästa punkt.

Leni Björklund, Järfälla: Först skulle jag vilja säga ett tröstens ord till Runeberg som häromkvällen stred så ivrigt för republik: republiken införs långt innan vi har byggt ut barnomsorgen.

Jag tror att Olof Palme fick fel lapp med mina yrkanden — jag hade också lämnat en lapp med justerat yrkande. Vad jag föreslog var att arbetsgruppen skulle ta upp frågan om en successiv avveckling av föräldraavgifterna efter det att bristen på platser i barnomsorgen har täckts. Sedan ville jag ha in en punkt i det komunalprincipprogrammet, att avgiftsättningen inte får innebära att barn av ekonomiska skäl hindras

från barnomsorg — redaktionsutskottet kan säkert finna en bättre formulering.

Förslaget knyter an till vad många kommuner har svarat i sina yttranden över socialutredningen, nämligen att man bör ha kvar sociala avgifter så länge det är brist på platser och det därmed råder en orättvis fördelning av dem men att man principiellt är för att taxorna avskaffas. Vi vet att avgiftsättningen inom denna sektor är väsentlig. Sätter man taxan fel, försvårar man de sociala intentionerna med den sociala servicen. Det är därför jag vill ha med en sådan formulering i det kommunala principprogrammet.

Annie Marie Sundbom, Stockholm: Jag har full förståelse för att Olof Palme är rädd för en arbetsgrupp och att han hänvisar till den statliga utredningen DELFA.

I slutet av 1930-talet skulle vi få en extra semestervecka utöver den som fanns tidigare. Det tillsattes då en statlig kommission som skulle utreda vad folk skulle göra av den ökade fritiden. När nu arbetstiden ska förkortas med tio timmar i veckan menar jag att det är viktigt att arbetarrörelsen och folkrörelserna har ett fritidspolitiskt program.

Det är bra om arbetsgruppen tar upp de barn- och ungdomspolitiska frågorna, men här handlar det om ett fritidspolitiskt program för alla åldrar, och det är skälet till mitt yrkande.

Olof Palme, partistyrelsens föredragande: Inger Edquist sade att de här frågorna skulle komma upp under punkt 46 i samband med behandlingen av det ungdomspolitiska programmet. Jag har blivit uppmärksam på att där finns en motion som kräver ett fritidspolitiskt handlingsprogram. Vi måste här tänka på de partivänner som vill diskutera den saken men inte kan göra det i detta sammanhang. Jag föreslår att behandlingen av Annie Marie Sundboms förslag flyttas till punkt 46, så trampar vi ingen på tårna nu.

Lena Boströms förslag måste jag yrka avslag på av samma skäl som jag yrkade avslag på Carin Palmcrantz's förslag. I det ena fallet föreslås att man ska ta bort förslaget om en särreform och i det andra fallet att man ska sätta en särreform före de övriga. Ingetdera av detta har vi velat göra i partistyrelsens program, och i konsekvensens namn måste jag därför yrka avslag även på Lena Boströms förslag.

Det är möjligt att jag fick fel version av Leni Björklunds yrkande. Vi har hela tiden följt den metoden att ändrings-

yrkanden i partiprogrammet hänskjuts till redaktionsutskottet, och jag biträder därför hennes senaste yrkande.

Fungerande ordföranden: Vid beslutet under denna punkt kommer vi att utgå från förslaget till riktlinjer för det familjepolitiska reformarbetet och tar under varje punkt upp de yrkanden som har framkommit under diskussionen. Därefter ställer vi partistyrelsens utlåtande under proposition och tar sedan upp punkt 23 i partiprogrammet. I anslutning till riktlinjerna för det familjepolitiska reformarbetet tar vi också upp till behandling förslaget om inrättande av en arbetsgrupp.

Förslaget till riktlinjer för det familjepolitiska reformarbetet

Punkten 1

Utöver partistyrelsens förslag förelåg förslag från Helny Westman, Örebro, Aina Westin, Sundbyberg, Margareta Palmqvist, Botkyrka, Lizzie Holmquist, Kristianstad och Leni Björklund, Järfälla.

Kongressen beslöt

att *bifalla* partistyrelsens förslag.

Kongressen beslöt

att till den blivande arbetsgruppen *remittera* Helny Westmans förslag och att *avslå* förslaget om remiss till redaktionsutskottet.

Kongressen beslöt

att till arbetsgruppen *remittera* Aina Westins förslag.

Kongressen beslöt

att *bifalla* Margareta Palmqvists förslag.

Kongressen beslöt

att *bifalla* Lizzie Holmquists förslag.

Kongressen beslöt

att till redaktionsutskottet *remittera* Leni Björklunds förslag.